

Subject Area
Fine ArtsYear: 2022
Vol: 8 Issue: 98
PP: 1584-1592Arrival
06 January 2022
Published
30 May 2022
Article ID Number
60613Article Serial Number
03Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/sss.j.60613>**How to Cite This Article**Eminoğlu, P. (2022).
“İkonografik Ve İkonolojik
Eleştiri Yöntemine Göre
Osman Hamdi Bey’in
“Kaplumbağa Terbiyecisi”
Adli Eserinin Analizi”
International Social Sciences
Studies Journal. (e-
ISSN:2587-1587) Vol:8,
Issue:98; pp:1584-1592Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.**İkonografik Ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre Osman Hamdi Bey’in
“Kaplumbağa Terbiyecisi” Adli Eserinin Analizi****Analysis Of Osman Hamdi Bey's “Turtle Trainer” By The İkonographic And
Iconological Critical Method**Pelin EMİNOĞLU¹ ¹ Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil Ve Moda Tasarımı Bölümü. İstanbul, Türkiye**ÖZET**

Bu makalede Erwin Panofsky'nin “İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi” yöntemi esas alınarak Osman Hamdi Bey'in 1906 yılında yaptığı “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı tuval üzerine yağlı boya tablosu analiz edilmiştir. Bu tablo, Oryantalizm Akımı'nın ülkemizdeki önemli yapıtlarından biridir. Eserin analizi; doğal anlam (olgusal, ifade sel anlam), uzlaşım sal anlam (ikincil anlam) ve içsel anlam (içerik) alt başlıklarından oluşmaktadır. Çağdaşlaşmayı reddeden halkı tasvir eden eser, Osman Hamdi Bey'in çağdaşlaşmaya bakış açısını ifade eder. Aynı zamanda sanatçının yaşadığı dönemin sanat özelliklerine göre, toplumun geleneklerine nasıl bağlı kaldığı ve yeniliklere karşı nasıl durduğunun, eserde nasıl yansıtıldığının da gözlemlendiği bir çalışmadır. Araştırmada; eserin biçimi, kompozisyon kurgusu, konusu ve içeriği, sanatçının üslubu, kullanılan simgeler, yapıldığı dönemin sanat hareketleri ve toplumun değerleri ele alınarak, özellikle sanat eğitiminde eserlerin incelenmesinde kullanılan bir yöntem olan Panofsky'nin ikonografik ve ikonolojik çözümleme yönteminin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eleştirisi, ikonografi, ikonoloji, Osman Hamdi Bey, Kaplumbağa Terbiyecisi.**ABSTRACT**

In this article, an oil painting on canvas named "Iconographic and Iconological Art Criticism" method of Erwin Panofsky, "Tortoise Trainer" painted by Osman Hamdi Bey in 1906 was analyzed. This painting is one of the important works of Orientalism Movement in our country. The analysis of the work consists of natural meaning (factual, expressive meaning), contingent meaning (secondary meaning) and inner meaning (content) sub-titles. The work, which depicts the people who refuse to modernize, expresses Osman Hamdi Bey's point of view towards modernization. At the same time, according to the artistic characteristics of the artist's period, it is also a study in which how the people adhere to the traditions of the society and how they stand against innovations and how they are reflected in the work. In the research; The importance of the iconographic and iconological analysis method of Panofsky, which is a method used in the study of works in art education, has been emphasized by considering the form, composition fiction, subject and content, the style of the artist, the symbols used, the art movements of the period and the values of the society.

Keywords: Art Criticism, iconography, iconology, Osman Hamdi Bey, Turtle Trainer**1. GİRİŞ**

Mağara devrinden günümüze kadar yaşadığımız süreç içerisinde insan, zarafeti yanında duruşu ile figür olarak resim sanatına aktarılmıştır. Tarih öncesi çağlarda ilk insanın mağara duvarlarına çizdiği bu resimler aslında sembolik bir arayışın ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu sembolik arayıştaki ifadelerin çoğu; insanoğlunun doğadan edindiği izlenimlerle birlikte, sanatında temelini oluşturmuştur (Yılmaz, 2009: 1)

Sanat, yeni anlayış ve farklı değerlere sahip oldukça değişen yenilenen ve gelişen yapısıyla eseri anlama ve düşünmenin ardından yorum yapma gerekliliğini doğurmuştur. Böylelikle “sanat eleştirisi” anlayışı ortaya çıkmış ve önem kazanmıştır.

Sanatı eleştirmede kullanılan birçok yöntem bulunmaktadır. Bu makalede Erwin Panofsky'nin “İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi” yöntemi ışığında, Osman Hamdi Bey'in “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eseri; çözümleme, analiz, yorumlama ve yargı başlıkları incelenmeye çalışılmıştır. Sanat eseri üzerine yapılan yorum öznel olduğundan, okuyucunun geniş bir bakış açısına sahip olması hedeflenerek hazırlanmaya çalışılmıştır.

2. ESER ANALİZİNDE KULLANILAN KAVRAMLAR

Resimde Dörtlü Okuma, bir resim yapıtını dört farklı aşamada inceleme yöntemidir. Bu yöntem; tanımlama, analiz, yorumlama ve yargıdan oluşur. Bu araştırma yazısında ikonolojik ve ikonografik eleştiriden yararlanılmıştır. Yöntem günümüzde de sıkça kullanılmakta olan bir yöntemdir.

2.1 İkonografi tanımı

Sanat eserlerinin konusunu ve anlamını inceleyen, sanat tarihinin alt dallarından biridir. İkonografide esas olan sanat yapıtının konusu ve anlamıdır.

2.2 İkonoloji tanımı

Bir sanat yapıtının içeriğindeki sosyal etkilerin, sanatçı tarafından yapıtında işlenip, verilmek istenilen mesajın dışavurumudur. Görsel sanat eserlerini yorumlama metodudur.

2.3 Oryantalizm akımı

Şarkiyatçılık olarak da adlandırılan Oryantalizm Akımı, Batılı araştırmacıların incelediği Doğu toplumlarının dillerini, kültürlerini ve sosyolojik değerlerini kapsayan sanat akımıdır. Bu akım, -edebi eserler ve diğer tüm sanat eserleri de dâhil olmak üzere- Doğu dünyasını yansıtan bir ayna görevi görmektedir.

Yani Batı'nın gözünden Doğu'nun tasviridir de denilebilir. Bu akımı özellikle resim alanında, tablolarla görmek mümkündür.

2.4 Osman Hamdi Bey

Osman Hamdi Bey (30 Aralık 1842, İstanbul-24 Şubat 1910, İstanbul) Osmanlı arkeolog, müzeci, ressam ve Kadıköy'ün ilk belediye başkanı.

Osman Hamdi Bey, yetişme biçimi batı tarzında olmasına rağmen yaşadığı kültürü terk etmeden ve kültürünü harikulade yansıtabilen, bulunduğu dönemin en kıymetli sanatçılarından biridir. Sanatçı kimliğinin yanında çeşitli arkeoloji dalları ve müzecilik ile de ilgilenmiştir. Hatta "İlk Türk Müzesi" ni kurmuştur.

Müzeciliğin yanında, eğitim alanında ise Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin kurucularındandır. Bu fakülte eski adı ile Sanayi Nefise Mektebidir.

Oryantalizm akımının izlerini Osman Hamdi Bey'in eserlerinde görmek mümkündür. Üslup olarak ne kadar batıyı kullansa da konu daima kendi öz kültürü olmuştur.

2.5. Edward Said

Hristiyan bir ailenin çocuğu olan Edward Said 1 Kasım 1935'te Kudüs'te doğmuştur. Eğitimini Amerika'da tamamladıktan sonra profesör olmuştur. Birçok esere imza atan Said'in Oryantalizm adlı eseri Batı'nın Doğu'yu nasıl gördüğünden ziyade gerçek Doğu'nun yani Doğu'nun kendi dünyasını göstermek anlamında kanıtlayıcı bir niteliktedir.

Edward Said'in Arap kökenli bir ailede yetişip Batı'da bir süre yaşaması durumunu kendince "Dünyalar Arasında" ve "Yersiz Yurtsuz" olarak tanımlamaktadır.

Sanatçı lösemi hastalığına yakalanmasının ardından 23 Eylül 2003'te New York'ta bu dünyaya gözlerini yummuştur.

3. BULGULAR

3.1. Bu Sanat Yapıtının Yaratıldığı Tarihsel Dönemde Yer Alan Bazı Önemli Olaylar

1906 yılında

- ✓ Mormon Kitabı, ilk kez Türkçeye çevrildi.
- ✓ 4 milyon sermaye ile Osmanlı Devleti'nde Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası kuruldu.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde özgürlükçü hareketler yeniden hızlandı. Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti kuruldu.
- ✓ Atina'da düzenlenen ve resmi olarak kabul edilmeyen 1906 Ara Olimpiyatları'nda bir futbol turnuvası organize edilmişti. 4 takımın katıldığı turnuvanın üç takımı Yunanistan ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelmekteydi. Altın madalyayı Danimarka, gümüş ve bronz madalya ise Türkiye ekiplerine gitmişti.
- ✓ 1889'da İttihat ve Terakki Cemiyeti kuruldu
- ✓ Osmanlının çöküş yılları
- ✓ Haydarpaşa garının, 2. Abdülhamit döneminde 30 Mayıs 1906 tarihinde yapımına başlanmıştır.
- ✓ 1906 da ki halk hareketi, 1908 de 2.meşrutiyet in ilanını tetikleyerek Abdülhamit'in yönetiminin yıkılmasına yol açtı.
- ✓ 1906 yılında vergi ayaklanmaları oldu.

3.2. Yapıttaki Nesnelerin Sıralaması

1-Ney aleti	9-Nakkare
2-Mızrap	10-Bir adam
3- Keşkülüfukara	11-Pencerenin üzerindeki hat yazıları
4-Pencere	12-Adamın başında sarılı sarık

- 5-Kırmızı uzun elbise
6-Mavi çinilerle kaplı bir oda
7-Kaplumbağalar
8-Ayakta terlik
13-Adamın belindeki kemer
14-Yerdeki yapraklar
15-Sıvaları düşmüş duvar

3.3. Yapıttaki Var olan Anlamlı Sanatsal Unsurlar

Çizgi: Çizginin, tekdüzeliğinden sıyrılarak ince, kalın, pes ve tiz duyarlıklara erişmesi, yerinde köşeler, yerinde yuvarlaklar meydana gelmiştir. Esnek çizgiler kullanılmıştır.

Doku: Tuval üzerine yağlı boya.

Biçim: Simetrik-asimetrik, organik-inorganik, doğal-yapay ve dinamik-durağan şeklindedir.

Renk: Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmıştır.

Hacim: Değişik renk ve tonların kullanılması hacim sağlamıştır.

Mekân: Bursa Ulu Camii Üst Kat.

3.4. Eser Analizi

Denge: Kırmızı elbiseli adamın öne doğru hafifçe eğilmesi, renklerin biçimsel açıdan bir dengede olmasını sağlamıştır. Eserde simetrik denge hâkimdir.

Karşıtlık: Renk zıtlığı sıcak ve soğuk renklerle sağlanmıştır. Zıt çizgilerin karşıtlığı hâkimdir. Perspektif ve kaplumbağaların azlık çokluk ilişkisi yönünden miktar zıtlığından söz etmek mümkündür. Görsel öğelerin birbirinden ters yönde olması örneğin: kaplumbağaların yönleri gibi, yön karşıtlığı da örnektir. Bu tablo için aralık zıtlığında büyük bir denge vardır.

Kaplumbağa terbiyecisinin üzerinde bulunan elbisenin yumuşak dokusu ve caminin sıvası düşmüş beton duvarının sertliği, doku karşıtlığı açısından önemli detaylardır. Adamın eğik duruşundaki yumuşak çizgi ile zemindeki sert çizgiler bu çalışmadaki çizgisel karşıtlığın varlığını gösteriyor.

Öne Çıkarma: Adamın elindeki ney aletinin form olarak önde durması, kaplumbağaların eğitime unsuru olarak kullanıldığını göstermektedir.

Uyum: Renk uyumu açısından sıcak ve soğuk renkler kullanılmıştır. Bu renklerin tonlamaları ise bize nüans uyumunu verir. Tablodaki biçimsel ve formsal zıtlıklar ise zıtlık uyumu hakkında yorum yapmamızı sağlar. Yön, şekil ve doku uyumu için ise temel ilkelerde de değindiğim gibi nizami bir kompozisyondan bahsedilir. Tablonun anlattısından yola çıkarak üslup uyumundan da söz edebiliriz.

Çeşitlilik: Bu tablo için tek eleman çeşitliliği açısından bahsetmek zor, zira farklılıklar vardır. Farklı eleman çeşitliliği ise görsel tasarımın birden çok elemanları kullandığından söz edilebilir.

Birlik: Sıcak-soğuk, sert- yumuşak ve farklı biçimlerden oluşan bir birlik vardır

Derecelendirme: Tüm temel öğelerin miktarı derecelendirmede dengeye ulaşmamızı sağlar.

Hareket: Soyut ve somut hareket mevcuttur. Çizgi, biçim ve renklerin hareketleri monotonluğu engellemiştir.

Ritim: Kaplumbağaların benzerliği ve duvardaki çini deseni birlik, ahenk ve düzen oluşturmuştur.

Oran: Perspektif olarak sağlanmıştır.

Derinlik-Kompozisyon: Kavramsal öğeler olarak nitelendirilen düzlem ve nokta detayı çizgi ile hacmin birleşmesi sonucu yine aynı şekilde görsel öğeler olarak nitelendirilen yüzey ve dokunun dahil olduğu, bunlara renk ve boyutun eklenmesi ile derinlik ve kompozisyonel açıdan bir tam bütünlük sağlanmıştır.

3.5 Eser Yorumlama

Sanat yapıtı ve dönemi hakkında yaptığım araştırmalar sonucunda Osman Hamdi Bey, bu tabloyu 1906 yılında Osmanlı Devleti'nin çöküşüne denk gelen bir dönemde resmetmiştir. Tablodaki Kaplumbağalar, eserdeki reellikten ziyade çağdaşlaşmayı ve eğitilmeyi reddeden bir halkı simgelemektedir. Tablodaki adamın, elindeki ney aletini vücudunun arka kısmında tutması, çağdaşlaşma sürecinde halkın yanında olmaktan pes etmiş bir derviş modelini ifade etmektedir.

Osman Hamdi Bey sadece bir ressam değildir. Arkeolog ve müzecilik de yapmıştır. Bu özelliği onu diğer resim sanatçılarından ayrı tutmuştur. Sanatçı bu eseri toplumun çağdaşlaşmaya ihtiyacı olduğunu düşündüğü için

yaptığımı söyleyebilirim. Bu eser “sanat toplum içindir” anlayışıyla yapılmıştır diyebiliriz. Bu sebeptendir ki çöküş döneminde olan bir imparatorluğu oluşturan toplumun kesinlikle yönlendirilmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Bu dönemde halkı yönlendirmeye istekli bir aydının olması da harikulade bir durumdur; ancak eğitilmeyi ve yönlendirilmeyi reddeden halkın oluşturduğu olumsuz durum sonucunda aydının mücadeleden pes etmesi halk için daha büyük bir olumsuzluk kaynağıdır. Kuşkusuz toplumun karmaşaya dönen hayatında, aydın olan dingin bir zihni dinlemek her zaman daha faydalı olacaktır. Ne yazık ki tabloda anladığımız kadarıyla bu fırsat değerlendirilememiş, aydın kişi ve onun rehberliği halk tarafından kabul görmemiştir. Tabloda sanatçı bu isyanını dile getirmektedir.

Tablodaki ifadeye göre; Osman Hamdi Bey toplumu yönlendiren bir aydındır. Kaplumbağalar yavaş işleyen ve ilerlemekte zorlanan toplumsal yapıyı sembolize eder. Adamın arkasındaki ney aleti, toplumu yönlendirmeye çalışan aydının pes ettiğini simgeler. Pencerenin üzerindeki hat sanatı kullanılarak oluşturulan süslemeler dönem hakkında bilgi vermektedir. Sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanılmasıyla dönemde yaşanan zıt durumlar yansıtılmıştır.

3.6 Yargı

Osman Hamdi Bey'in “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eseri bir mücadeleyi anlattığı için değerli bir yapıttır. Tüm sanatsal ilkelere uygun olduğundan ve toplumsal bir mesaj verdiğinden dönemselsel bir sanat yapıtıdır. Çöküş aşamasındaki bir devleti ve bu çöküşü sosyal olarak engellemeye çalışan bir aydının mücadelesini temsil ettiği için sosyolojik bir yapıttır. Yapıt günümüzde Pera Müzesinde bulunmaktadır.

3.6.1. Önemli Eserleri

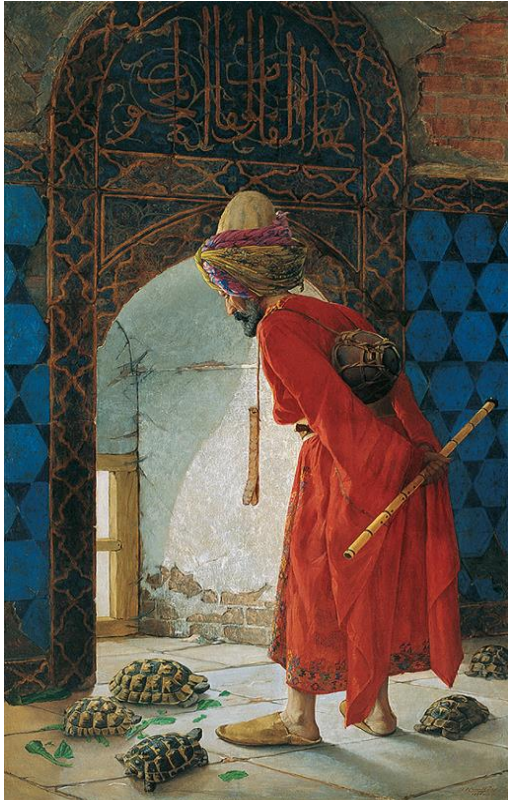
Mimozalı Kadın (1906) – Eşi Fransız Marie, daha sonraki ismiyle Naile Hanım, Okuyan Genç Emir (1878), Kur'an Okuyan Kız (1880), Haremde (1880), Ab-ı Hayat Çeşmesi (1904), Şehzade Türbesinde Derviş (1908), Kahve Ocağı (1879), İstanbul Hanımefendisi (1881), Cami Önü (1882), Mihrap (1901), Vazo Yerleştiren Kız (1883), Kaplumbağa Terbiyecisi (1906), Gezintide Kadınlar (1887), Huzur (1904), Leylak Toplayan Kız (1881)

3.7. Erwin Panofsky Yöntemine Göre İkonografik ve İkonolojik Çözümleme

Eser: Kaplumbağa Terbiyecisi

3.7.1 Doğal Anlam (Olgusal, İfadesel Anlam)

Tablo incelendiğinde; ilk gördüğüm anlam, kırmızı elbiseli bir adam ve yerdeki kaplumbağalardır (Şekil 1).

Şekil 1-Osman Hamdi Bey, “Kaplumbağa Terbiyecisi” 1906, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 222 cm × 122 cm, Pera Müzesi, Türkiye

Sol tarafta ince şerit olarak görünen mavi duvar çinisi, adamın üzerindeki en sıcak renk olarak kabul edilen kırmızı renkli elbise, tabloda dengeyi oluşturmak için ince bir ayrıntı olarak yer almıştır. Sanatçı resmin ön planına yerleştiği bu kırmızı elbiseli adam (Osman Hamdi Bey) ile formu dengelemiştir. Kuşkusuz adamın hafif eğik durması da çizgisel açıdan bir uyumu simgeler. Ön plandaki karakterin arkasında, beş kaplumbağa ve perspektif çizgileri oluşturulan zeminde yeşil yapraklar bulunmaktadır (Şekil 2, Şekil 3).

Şekil 2

Şekil 3

Eserin ortasında resim düzlemini yukarıdan aşağıya bölen pencerenin kavisinin tam ortasına denk gelen adamın sarığı dikkat çeker.(Şekil 4) Osmanlı mimarisine ait olan bir yapının (Bursa Ulu Camii) içinde sergilenen kompozisyonun yukarı üst bölümündeki mavi zemin üzerine gold renk ile hat yazısı bir çerçevenin içine yerleştirilmiştir.(Şekil 5) Zeminin geometrik bir form olarak uygulaması dikkat çekmektedir.(Şekil 7a) Kaplumbağa Terbiyecisi'nin (Osman Hamdi Bey'in) üzerinde kırmızı rengin hâkim olduğu, uzun kollu bir elbise vardır ve etek ucunda turuncu, mavi, kahverengi, yeşil, turkuaz gibi renklerin kullanıldığı çiçek motifleri bulunmaktadır.(Şekil 6)

Şekil 4

Şekil 5

Şekil 6-7a

Figür iki elini de arkasında birleştirerek hafif öne doğru eğilmiştir. Aynı zaman da iki eliyle birlikte bir müzik aleti olan neyi çizgisel olarak eğik bir biçimde tutmaktadır. Başında, zemini birkaç oryantalist renkten oluşan kumaş üzerinde farklı motiflerin bulunduğu sarık vardır. Figürün arkası dönük duran vücudu, zayıf bir şekilde tasvir edilmiştir. Bakışları ve yüzü yan profilden görülse de yüzünde bir mutsuzluk ifadesi mevcuttur. Ayaklar incelendiğinde sol ayağın sağ ayağa göre ön planda olduğu gözlemlenir (Şekil 7b).

Şekil 7b

Resmin alt sol kısmında bulunan üç kaplumbağanın adama doğru dönük olmaları dikkat çekicidir. Alt sağdaki iki kaplumbağa ise adamdan uzaklaşmakta olup figürün yanından dinamik bir hareket ile ayrılma aşamasındadır (Şekil 8).

Şekil 8

Sağ kenar bölümünde bulunan siyah ve mavi gibi soğuk renklerin kullanıldığı duvardaki ritimli desene sahip olan çinileri, sol tarafta bulunan aynı özelliklere sahip duvar çinileri, biçim ve bütünsellik açısından tamamlayarak tabloda denge sağlamaktadır. (Şekil 9a) Yine aynı duvarın sıvasının düşmüş ve tuğlaların görüldüğü gözlenmektedir (Şekil 9b).

Şekil 9a

Şekil 9b

Resmin orta kısmına denk gelen pencere girintisinde bulunan düşmüş sıvalar vardır. Pencere girintisinin ovaliği gözü rahatlatan çizgisel bir dengedir. Pencerenin bir kısmının görünmesi ve ışığın sınırlı bir şekilde girmesi keskinlik ve karşıtlık ilkesi açısından değerlendirildiğinde diğer renk tonlamalarıyla uyum içindedir.(Şekil 10)

Şekil 10

Yine orta kısımda bulunan boyundaki mızrap, kompozisyonu dengelemiştir (Şekil 11a). Kuşkusuz sırtındaki çanak ise çizgisel olarak eğimli duran adamı tamamlamış ve formu düzgünleştirmiştir (Şekil 11b).

Şekil 11a

Şekil 11b

3.7.2 Uzlaşımsal Anlam (imgeler)

Tablodaki figür, canlı ve objelerin/nesnelerin kimliğini belirleyecek olursak, orta bölümde duran kişi kaplumbağa terbiyecisidir. Konum ise Bursa Ulu Camii'nin üst katıdır. Figürün gerek duruşu gerekse ellerini arkasına bağlamış ve ellerine almış olduğu ney aleti, boyundan sarkan mızrabı ile tam bir aydın resmedilmiştir. Figürün yüzünde pes etmişlik hissi bulunmaktadır. Yerdeki yeşil yapraklar ve kaplumbağaların devinimsel hareketi aydından ayrılır niteliktedir.

3.7.3 İçsel Anlam (içerik)

Tabloda çağdaşlaşmayı reddeden halkı ve onları aydınlatmaya çalışan bir aydın resmedilmiştir. Kaplumbağa Terbiyecisi'nin, kaplumbağaları eğitmekte kullanacağı neyi üflemeyip arkasında tutması, Osman Hamdi Bey'in neyi üfleme, yani kaplumbağalar ile temsil edilen tembel halkı eğitime kaygısından artık vazgeçmesi, "Derviş sabrının da bir sonu vardır" düşüncesini yansıtmaktadır.

Kuşkusuz aydınının beden dili ve kaplumbağaların devinimsel olarak aydından uzaklaşması tabloda dikkat çeken bir unsurdur. Osmanlı Devleti'nin çöküşünün yaşandığı dönemde ele alınan bu tablo verdiği sembolik ve simgesel detaylar ile dönemin sıkıntılı ve değişime, yeniliklere kapalı olduğunun birebir yansımasıdır.

"Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eserde sanatçının, hayvanları fabl tarzında bir göndermede kullandığı açıkça görülmektedir. Alçak bir pencereden gelen ışığın aydınlattığı bir odada elinde neyi, sırtında "keşkül-ü fikarası" ile kaplumbağaları terbiye etmeye çalışan bir adam (Osman Hamdi) ve Kâğıthane'de Sâdâbad'ın kurulmasıyla inşa edilen konaklarda düzenlenen eğlencelerde üzerlerine dikilen mumlarla bahçelerde dolaşırken hatırlanan kaplumbağalar, sanatçının hicvinde önemli simgelerdir (Yenişehirlioğlu,1993), (Gürel, 2008).Toplumsal yaşamı konu alması adına resmedilen tablo, aynı zamanda dönemin siyasi etkisinin renklerle ve çizgilerle oluşturulmasıdır. Osman Hamdi Bey'in, değişime direnen bir toplumu sanat yoluyla çağdaş seviyeye getirmeye çabaladığı vurgulanmıştır.

Osman Hamdi Bey hem Doğu kültürüne hem de Batı kültürüne hâkim olmakla birlikte vatanına, yaptığı eserler ile değer katmayı hedeflemiş ve hiçbir zaman batı meraklısı olmamıştır. İnsanlık değerleri ile hareket eden sanatçı yaşadığı dönemin tüm sıkıntı ve zorluklarına şahitlik etmiştir ve bütün bunlar dikkate alındığında; onun sanattan

yararlanan aydın kimliğini görmek kolay olacaktır. “Sanat toplum içindir” görüşünü bu eserde görmek mümkündür. Osman Hamdi Bey, Osmanlı Devleti’nin gelişmişlik düzeyini, toplumu bir yönden değil her yönden ele almış, dönemin siyasi ve sosyal etkilerini estetik bir biçimde resmetmiştir.

Doğu’nun değerlerini Batı’dan eklemeler yapmadan tüm gerçekliği ile olanları yansıtan ve bunun için çabalayan Osman Hamdi Bey’in gerek tabloda bulunan üzerindeki kıyafeti, gerekse başındaki aksesuarı ve terlikleri dönemin sosyolojik açıdan toplumun belirli bir kısmını yansıttığını görmek mümkündür.

Yaşadığı dönemde Osman Hamdi Bey

Bir aydın olarak Türk sanatına değerli eserler veren ve katkılar sağlayan Osman Hamdi Bey, Türk sanatı için önemli bir sanatçıdır. Yaşadığı dönemde Osmanlı toplumuna dahil olan yaşamdan aldığı hem maddi hemde manevi gücünü sanatsal yönü ve sanat hayatını geliştirmek için adanmış bir bireydir. Günümüzdeki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesini kurması, bu alanda yeni bir çığır açma kapasitesine sahiptir.

İyi bir resim eğitimi almıştır. Aldığı bu eğitimler onun sanata karşı duruşunu ve sanatın toplumu yansıtmadaki başarısını desteklemiştir. Dolayısıyla dönemin sosyolojik ve kültürel yapısını bu eserlerde gözlemlemek mümkündür.

Mustafa Reşit Paşa’nın 1839 yılında Gülhane Parkında okuyarak halka duyurduğu batılılaşma hareketinin belgesi olan Tanzimat Fermanının ilanı ile Osmanlı Devleti artık birçok yönden yönünü batıya çevirmiştir. Dolayısıyla batılılığın ne demek olduğunu öğrenmek için farklı birçok alanda öğrenciyi, o zamanki kültür merkezi Fransa’ya göndermek onların batılı olarak şekillenmesini, batılılığı öğrenmesini sonra da ülkelerinde kültürlerin harmanlanmasını sağlamaları amaçlanmıştır.

Böylece Batının sanat öğeleri Osmanlı Devleti’ne bu sanatçılar vasıtasıyla getirilmiş, bu kültür elçileri imparatorlukta batılı anlamda sanatın gelişmesine öncülük yapmışlar ve halkı bu konuda aydınlatmışlardır.

Osman Hamdi Bey Paris’e gittiği dönemde zamanın önemli ressamı ile tanışmış ve onlardan eğitim alma şansı yakalamıştır. Aldığı bu eğitimlerden sonra ülkesine dönen Osman Hamdi Bey, eğitimlerinin içeriğini yansıtan eserler meydana getirmiş ve birçok yeniliğe imza atmıştır.

Fransa’da aldığı eğitim ile sanatsal anlamda geliştirdiği estetik kavramını oldukça başarılı bir biçimde harmanlamıştır. Doğu ile Batı’nın harmanlandığı eserlerde Oryantalizm akımının hakim olduğu bilinmektedir. Osman Hamdi bilinenin tersine Batı’nın gözünden olan Oryantalizmi değil, Doğu’nun ihtişamını yansıtan bir Oryantalizmi bize yansıtmıştır. Osman Hamdi Bey’in eserleri incelendiğinde gerçekten de yukarıda ileri sürülen fikirlerin doğruluk payının çok fazla olduğu görülmektedir.

Her zaman doğalcılıktan yana olan Osman Hamdi Bey eser biçimlerinde etkilendiği sanatçılar ve hocaları olmuştur. Doğalcılığı savunan Osman Hamdi Bey’in eserlerinde modernizme pek rastlanmaz. Sanatçının Türk resmine değerli katkıları Batı’nın doğalcılığını objektif bir gözle Türk resim sanatına aktarmak olmuştur. Sanatçının çağdaşları olan diğer ressamlardan ayıran, onu resim sanatı alanında diğer sanatçılardan bir adım öteye taşıyan olgu ise kendisinin Paris’te aldığı eğitimler ve bunların dışavurumudur.

Sanatçının Türk resmine katkılarından biri ise figürleri büyük bir şekilde ve boyutta uygulanmasıdır. Öncü olduğu özgün özellikleri onu fark olarak diğer sanatçılardan ayırmaktadır. “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı tablosu da sanatçının bu katkılarından faydalanan bir eserdir. Kullanılan sıcak ve soğuk renklerin ahenkli uyumu dikkati çekmektedir. Kavramsal olarak oryantal renklerin gözlemlendiği görülür. Osman Hamdi Bey’in resimlerinde kullanılan renkler ve resmedilen objeler, durumlar tekdüzelikten uzak, mümkün olduğunca sosyal ve kültürel hayatı yansıtan geniş bir yelpazeye sahiptir.

Gizli anlamlar barındıran “Kaplumbağa Terbiyecisi” adlı eser simgesel öğeler içerir. Bu öğelerden ilki kaplumbağadır. Kaplumbağa: eğitmesi zor olmakla birlikte, yavaşlığı ile de bilinen bir hayvandır. Tabloda ise o dönem içerisinde Osmanlı Devleti hâkim olduğundan devlete ait olan toplumun batılılaşmaya karşı çıkan ve kabul etmeyip reddeden halk yansıtılmaktadır. Bir başka simge, terbiyecisi ise Osman Hamdi Bey’in kendisidir ve kaplumbağaları düzene sokmaya, eğitmeye çalışır. Pencere simgesi ise batılılaşma sonucunda oluşacak yeni dünyanın getirdiği en parlak ve modern bir aydınlanma olarak nitelendirilmektedir. Cami de Osmanlı Devleti’ni yansıtan dini bir simgedir. Ney: müzik için kullanılan bir çalgı aletidir. Aynı zamanda sanatı simgeler. Sanatın batılılaşmadaki değerinin ne kadar önemli olduğu vurgulanır. Çini ise Osmanlı Devleti’nin önemli kültürlerinden sadece bir tanedir. Sanatçı bu simgeleri kullanarak aynı zamanda içinde bulunduğu toplumun değerini ve kültürünü yüceltir.

Osman Hamdi Bey'in aynı zamanda fotoğrafa da merakı vardı resmedeceği olayın ilk önce fotoğrafını çektirir daha sonra ise atölyesinde o fotoğrafa bakarak tablolarını yapardı. "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eserini ise Bursa' da bulunan Yeşil Cami'de yapmaya başlamış daha sonra fotoğrafını çekirip eseri atölyede resmetmeye devam etmiştir.

Osman Hamdi içinde yaşadığı toplumun aksayan, hoşuna gitmeyen yönlerini resim sanatını kullanarak, bu sanattaki kendine özgü yöntem ve teknikleri de değerlendirerek tablo özelinde somutlaştırarak duygu ve fikirlerini ifade etmiştir.

4. SONUÇ

Osman Hamdi Bey, batıdaki çağdaş resim sanatındaki gelişmelerin Osmanlıya aktarılması ve ilerlemesini sağlamıştır. Bunda çok yönlü bir kişilik olmasının etkisi büyüktür. Osman Hamdi Bey "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eserinde ait olduğu oryantalist akıma zıt eserler vermiş denilebilir. Eserlerinde ise toplumu tüm yönleriyle ele almıştır.

Resim okumada farklı bir çok metotlar kullanılır. İncelediğimiz "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı eser "İkonografik ve İkonolojik Sanat Tanımlama Ve Çözümleme" metodu dikkate alınarak yorumlanmış olup analiz edilmiştir. Yöntemin içeriğinde bulunan doğal anlamı, uzlaşım sal anlam ve içeriksel olarak taranmıştır.

Doğal anlam yönteminde eserde ifade edilen biçim ve formlar açıklanarak betimlemelerin değerlendirilmesiyle, anlam çözümlenmiştir. İkinci yöntem ise uzlaşım sal anlamdır. İmgelerin çağrıştırdığı ve temsil ettiği hikayenin tamamına bakılarak neyi ifade ettiği kattığı betimlemeleri hikaye ile konu-kavramların arasındaki ilişkinin kurulup kurulmadığı sembollerin en alt basamağına kadar inilmeye çalışılmıştır. Üçüncü yöntemdeki aşama ise içerik bakımından eserin analiz edilmesidir. Ulaşılan sonuçlar ise eserin işlendiği devirdeki sosyo-ekonomik durum, kültürel nitelikler ve bu eserin yaşanan zamanda içerdiği anlam çözümlenmeye çalışılarak ikonolojik olarak incelenmiştir.

Türk resminin önemli yapı taşlarından biri olan "Kaplumbağa Terbiyecisi" nin özgünlük değerine sahip olmasının en önemli sebebi konu ve işleniş kavramlarının uyum içinde aktarılmasıdır. Resmin her yerinde kendini belli eden figürlerin gerçekliğe ve gerçek yaşama uyumu eseri özel kılmaktadır. Aynı zamanda Türk değerlerine aitliği kanıtlayan teknik ve üslubun uyumu eserin bütününde kendini göstermektedir. Buda eserin değerini arttırmaktadır. Ayrıca döneme ait kostüm ve tasarımlardaki modayı bizlere vermiştir. Osman Hamdi Bey'in çağdaşlaşmayı reddeden halkı resmetmek amacıyla 20.yüzyıl başlangıcı sanatını nasıl kullandığını da ortaya koymuştur. Batı'nın Doğu'ya karşı bakış açısının aksine, oluşturduğu eserlerini ait olduğu ülkenin toplumsal değerlerine eş bir anlayışla ele almış olan Osman Hamdi Bey sanatını içinde bulunduğu toplumdan ayrı düşünmemiştir. Eserlerinde Doğu'nun kültürel zenginliğini açığa çıkartmak amacıyla görsel bir hafıza oluşturmayı hedeflemiştir. Günümüzde ise birçok koleksiyon severin hayallerinde ve hafızasında yer almayı başarmıştır. Sonuç olarak, Erwin Panofsky'nin "İkonografik ve İkonolojik Sanat Tanımlama ve Çözümleme Eleştirisi" yöntemi kullanılarak bir eserin nasıl yorumlanması ve incelenmesi gerekliliği konusunda değerli bir çalışmadır. Bu çalışmanın eğitim alanında yeni ufuklara yer açacağı, bu yüzden çok önemli bir yere sahip olduğu ve sanat derslerinde kullanılması gerektiğini düşünmekteyim.

KAYNAKÇA

Cezar M (1995a): Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi I, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, s.16-397, İstanbul

Cezar, Mustafa. "Çok Yönlü Bir Değer: Osman Hamdi", Sanat Dünyamız, Sayı:73, (1999):227-231.

Gürel HN (2008): <http://www.sanalmuze.org/arastirarakogrenmek/osmanhamdi.htm> Erişim: 21.02.2008

Özsezgin, Kaya. "Yaşama Sanatın Örtüşümlü Estetiği Fikret Mualla", Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.

Panofsky, E. (2012). *İkonoloji Araştırmaları*. (O. Düz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1967)

Yenişehirlioğlu F (1993): Sanatta Osmanlı İmparatorluğu Fransa Etkileşimi, Osman Hamdi Bey ve Dönemi (Haz. Zeynep Rona), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.57-68, İstanbul.

Yılmaz, N. T. (2009). "Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur'un Yeri". T. C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilimdalı Resim-iş Eğitimi Bilim Dalı Resim Bölümü Yüksek Lisans Tezi. Edirne